

Культура і Побут

№ 48

Суббота, 8-го грудня 1928 р.

№ 48

Зміст: С. Пилипенко. Не ікона, а жива людина. — М. Годкович. Невідповідальності й безгосподарності покласти край. Літературно-критичні нотатки. Е. Касяненко. На критику митців. — Іван Топчий. Новий Державний український робітничий театр. — В. Соколов. Дитяча громадськість навколо дитячого фільму. — Олександр Перунов. Школа і радіо-музика. — Дм. Ізатиш. Кіно за релігію. Кіно проти релігії. Вірші. З неопублікованих творів гев. Василя Блакитного. — Сава Голованівський. Тополя. Нові книжки та журнали. Бло-пот. Шахи.

Не ікона, а жива людина

Саме тепер, коли так недавнє минуле в неймовірно-швидкому перебігу революційних подій ще за життя учасників цих подій—стає поволи історією, саме тепер набуває гострої актуальності це гасло. Не робіть ікон з живих людей, не робіть з Василя Блакитного—Василя Блаженного. Не клянїться його ім'ям ті, кого іноді навряд чи поважав він,—як от ті псевдо-авангардні герої, не прикривайте його гаслами своїх теперішніх гасел. Адже це була жива людина, що жила й діяла за певних умов, у певному оточенні, де в чому відмінному від дня теперішнього. Адже ця людина мала свої позитивні й негативні—так, так, негативні,—рис, зумовлені так своїми природними властивостями, як і властивостями своїх друзів і ворогів, тих, серед яких довелося жити й боротися. І всю сукупність цих рис треба брати під увагу, розбираючи спадщину Василя Блакитного, аналізуючи і вивчаючи її. Тільки тоді й виросте перед нами монолітна, цілісна постать, постать нашого товариша, що так передчасно загинув, утворюючи в напруженій праці Інакше—одноробність, викривлення, невірність, брехня.

Так чинять ті, хто згадує Василя Салана—поета революції, забуваючи про Василя Блакитного—політичного діяча, повстанця, боротьбиста, більшовика, члена ЦК партії. Так чинять ті, хто згадує його—лідера «Гарту», організатора мистецьких сил Радянської України, забуваючи про нього, як редактора політичного часопису, органу ВУЦВК'у «Вістей». І так чинитимуть ті, хто писатиме колись історію громадських рухів на Україні за часів пролетарської революції, якщо забудуть про Ортоля, Пронозу-Мрійника, Василя Салана—поета цієї революції. А найбільшу: роблять ті, хто згадує все це, але розділяє, робить з однієї людини—дві, протиставляє поета громадянину, політичного діяча—діячеві нового радянського мистецтва.

Через що робили й робимо ці помилки? (Автор цих рядків не виключає й себе з можливого списку тих, що помилялися і вважає за свій плюс лише те, що ніколи не збирався канонізувати живу людину, свого товариша)—можливо через те, що ми саме підійшли до творення найновітнішої на сьогодні історії, коли ще сперечатися навіть можна—чи історія вже це? Можливо тому, що популярні імена небіжчика, його всіма визнані заслуги в громадсько-політичному русі, в мистецтві й організації культурних сил змушують ховатися під тінь цього імені, шукати авторитета, словами якого підкрипити свої іноді помилкові твердження...

Отже саме цей факт, що ім'я В. Блакитного не сходить з уст і тих, хто має право його уживати, і тих, хто несумлінно притягає його до себе на доказ. І Туркельтауба—цей факт насично стверджує, що маємо ми до діла з неабиякою людиною, що залишає на собі яку спадщину.

Чи ж досить уважно поставилися ми до цієї спадщини, чи вивчаємо як слід її? Боюся, що ні.

Правда в Харкові існує будинок літератури імені тов. В. Блакитного—та не зовсім по-блакитному, правду кажучи, йде в ньому праця: не так пульсує життя, як колись у маленькій кімнаті колишнього редактора «Вістей», справдішньому клубі, де обговорюючи, сперечалися, мало не билися,—по товариському—не минаючи найменшої культурної, мистецької, громадсько-політичної події...

Правда, днями виходить укладене Г. Коцюбою та в передмовою А. Хвилі майже повне видання художніх творів В. Блакитного—Салана. Та це—лише перший крок, бо масового видання вимагають телеграми в Києві, в вечорів, присвячених пам'яті небіжчика—і глибокого, систематичнішого і всебічнішого вивчення, ніж те, що досі в'явилось в вигляді окремих статей—треба нам.

Правда, скульптор Новосельський зробив пристойний бюст тов. Блакитного для клубів, але й досі нема в Харкові пам'ятника йому й крім друкарні та згаданого будинку літератури не знайшлося вулиці чи площі—назвати його ім'ям (на розі Артемівської в Чернівцях, на думку нашу,—місце пам'ятникові).

Правда, сьогодні в будинку Блакитного відкривається виставка, присвячена пам'яті небіжчика, виставка, що має потім стати одним із початкових камінців для будови літературного музею при інституті Т. Шевченка,—але скільки коптованого матеріалу ще на руках і який цей матеріал сировий, нерозроблений, не ажуризований, зчаста навіть не опублікований...

Скільки років тому, подаючи думку про потребу увічнити пам'ять В. Блакитного організацією літературного клубу його імені, довелося мені висловлювати надію на те, що це увічнення буде живе, що йтиме за гаслами небіжчика—невтомної, самовідданої, революційної праці. І тепер доводиться говорити те ж: В. Блакитний мусить лишитися в пам'яті нашій, як суцільна жива людина—він і Салан і Блакитний, і Гарт, і Ортель, і Проноза-Мрійник, і простоПроноза, і Маркіз-Попелястий, і зрештою—Василь Михайлович Саланський... Не дробимо ж його, не зневажаймо пам'яті іконописанням не приймаючи, халітаючи його ім'я в дріб'язкові життєві сварки,—але й не відстороняймо від сьогоднішнього життя, бо ж, хоч і в історію він переходить, та в історію тісно пов'язану з сучасністю, з живими людьми, посеред котрих він так незалежно був живий.

С. ПИЛИПЕНКО

Вшанування пам'яті Василя Блакитного

Будівельна література ім. Василя Блакитного уживає низку заходів що до вшанування пам'яті свого патрона. До Миської ради зверталися президія правління будинку з проханням щоб ім'ям Василя Блакитного було названо одну з харківських вулиць чи то Чернишевську, чи то Каплунівську, де міститься будинок ім. Блакитного. Миська рада запропонувала назвати ім'ям Блакитного Олександрівську вулицю і майдан на Основі, мотивуючи своє рішення тим, що, мовляв, Чернишевська вул. найменова на честь М. Чернишевського, а Каплунівську перейменовано вже на Червоно-прапорну вул. Отже президія будинку в цій справі, очевидно, звернеться до вищих державних органів Республіки. В травні місяці наступного року будинок Блакитного відкриває пам'ятник тов. Василю. Погруддя

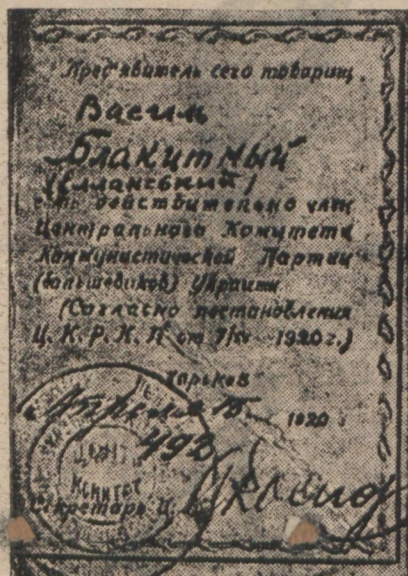
тов. Василя різьбив скульптор Марко Новосельський. Постамент для пам'ятника—чорний лабрадорит—обробляють зараз біля Житомира. Після погруддя в кінці грудня постамент буде перевезено до Харкова. Президія будинку вважає заходів, щоб погруддя Блакитного було одиноким на одному з заводів столиці, але майстри побоюються, що завдяки кільком дрібним деталям одягу погруддя в Харкові відлігати неможна буде—тоді доведеться одилвати в Ленінграді. Пам'ятник має бути відкритий 1 липня і травня, але остаточно ще не в'ясовано, де саме його поставити: чи в саду будинку, чи на одному з майданів чи скверів, у центрі столиці. На провесні ж будинок літератури упорядковує й могилу тов. Блакитного.

6 грудня в будинку Блакитного організує вечір, на якому виступлять товариші зі спогадами про товариша Василя, а також виставку, присвячену пам'яті Блакитного. На виставці, буде виставлено кілька десятків фотографій В. Блакитного, його книжки, документи, деякі листи, часописи з днів його смерті то-що. Ця виставка пізніше розвернеться (в досить матеріалів для цього) і займе одну постійну кімнату в музеї інститута Тараса Шевченка.

М. Лебідь.

В. БЛАКИТНИЙ
учнем.

Документ В. Блакитного про те що він був членом ЦК КП(б)У в 1920 р. Підписаний тов. С. Косіром.

3 неопублікованих творів т. Василя Блакитного Сумирним...

Коли орли заклокотіли
— Ви прапор вивісили білий...
А вас погнали під гармати
Ланцюг на шию здобувати,
І прапор ваш почервонів...
До зброї кличте! Бийте в дзвони!..
Бо вже пала народний гнів
— Бо білий прапор став червоним.
1915 р. 27-ХІ.

Ні про хлопчиську, що мерзне на вулиці,
Ні про безхатнього тощого пса,

Ні про любов, що розлукою журиться
Не буду. Не можу писать.
Тільки подумайте: скільки страждання є
В чорних байдужих рядочках газет
Там десь, на нивах Волині, в Галичині
Нищить життя кулемет.
А ми до всього байдужі і звичні
Проглядаєм рядочки газет...
Вдумайтесь: скільки то юних, хороших
В вохники закопах кона
— Для того, щоб комусь були гроші...
Щоб не «безславно» скінчилась війна.
1915 р.

Невідповідальності й безгосподарності покласти край

1. ОРГАНІЗАЦІОННА ФОРМА ТА ІДЕОЛОГІЧНА СУТЬ.

Нас зовсім не здивувало, що наша стаття в «Комуністі» в 9 вересня п. р. «Якої бібліотеки потребує столиця?» викликала деяке заворушення в тієї останній фортеці харківського імператорського Університету, що абергується під назвою Центральної Наукової Бібліотеки. В самій статті ми передбачали опір тих основних сил, що стоять на перешкоді встановленню цієї бібліотеки в радянську освітню систему, а саме: 1) консервативної верхівки апарату, що боїться взагалі всякої реформи та 2) тієї частини наукових робітників Харкова, що в кастовою впевненістю висуває насамперед своє привілейоване становище в колишніх університетських — за влучною оцінкою Леніна — «цехових бібліотеках».

Знайшлися для дискусії і «вчений бібліотекар» в особі т. К. Рубінського (статті «Чи варто об'єднувати» — «К. і П.» № 33 та «Проти в'єднання бібліотек» — «К. і П.» № 44) і «вчений читач» — в особі т. М. Степняка («Чи потрібна наукова бібліотека?» — «К. і П.» № 33).

Крім них, висловилися також т. Всебе («Про дві бібліотеки» — «К. і П.» № 44) та т. Гаврилов («Дайте слово сказати» — «Комуніст» в 11 жовтня 1923 р.).

І ці останні двоє товаришів, не погоджуючись з деякими нашими пропозиціями, аргументують фактичним матеріалом і виходять з тих самих принципів засад, що й ми, то перші двоє наших шановних опонентів репрезентують (незалежно від їхньої політичної відомості) глибоко реакційну позицію в питанні про бібліотечне будівництво, прагнучи

му методи оборони цієї позиції (я навіть гермінологія оборонців) відповідала її ідеологічній суті. Лейтмотив твердження т. Рубінського (починаючи ще з його статті в «Комуністі» в 28 серпня «Чи потрібна в столиці центральна наукова бібліотека»): не треба нам ніяких реорганізацій. 117 років працювала бібліотека. Хай і далі «залишається, як існувала». Можна, звичайно, припустити деякі поступки добі: переименуватися, завести що-небудь під назвою «Марксовський кабінет», інколи навіть пускати в залу «Чорноробочого в подергій бібліотека», але в основному треба утримувати 117 річне книжкове кладовище для небагатих постійних одвідувачів, що мають в бібліотеці «улюблене місце, свій столик, огінець або фотель»¹⁾. Навіщо ж порушувати спокій цього затишного куточка в галасливій українській столиці? Чи слід було «закопирити голову бібліотекарям», 3) прихильно їх увагу до питань організації бібліотек та її зв'язку з культурною революцією? Чи не краще ватомісць заспокоїтися на «зведеному каталозі» або на ще на будь-якому зорисному вегетеріанському заході?

На допомогу т. Рубінському виступив один із щасливих посесорів «ового столика з фотелю» — т. М. Степняк. Воно, звичайно, краще було б, коли б цей поборник привілеїв для наукових робітників виступив спочатку з науковими творами, а не з вимогами. Але, як

1) Степняк. «Чи потрібна наукова бібліотека?»

2) На жаль, це не іронічне стилізування, а цитата з статті Рубінського «Проти в'єднання бібліотек».

3) Рубінський. «Чи варто об'єднувати».

любив повторювати Плеханов, часто так буває, що там, де «на грош амуніції», там же й «на рубль амбіції». «Амбіції» т. Степняка, на бракує. Допомогаючи вченому бібліотекареві, вчений читач проповідує нову теорію. Цитую: «Одна бібліотека розрахована на читання книжок, друга на студіювання. Сучасну книжку (коли вона не підручник) рідко студіюють, від неї для цього надто тьмяне життя»²⁾.

Не знаємо, що саме студіює т. Степняк в університетському книжковому, яку насолоду має він від студіювання інкубабул та «Четі Іх—Міней», але якимсь диким анахронізмом адаються слова його про сучасну книгу, від якої «надто тьмяне життя». Можливо, що тут якраз і маємо зайвий доказ того, що революційним протестом ще навіть не гинуло в затишних й задушливих куточках 117 річних книжкових. А коли б вийшов т. Степняк на вулицю та прочитав би газети, та довідався би, що Бухаріна обрано на академіка (хоч від його книжок надто тьмяне життя) та подивився б, як студіюють (хоч і не підручник) твори Ленінові, то, мабуть, засоромився б цей гордий представник науки — «вченої, об'єктивної та незалежної від злоби дня».

Реакційна організаційна форма і реакційна ідеологія в виступах т. Рубінського і Степняка подають руки одна одній. І лише безсильно ворожнечою цієї спілки проти нової організаційної форми і нової ідеології можна пояснити те, що обидва автори «підпустили» в своїх статтях сумнівний якості натяки на

4) Степняк. «Чи потрібна наукова бібліотека?»

5) Степняк. «Чи потрібна наукова бібліотека?»

6) Рубінський. «Проти в'єднання бібліотек».

7) Всебе. «Про дві бібліотеки».

Літературно-критичні нотатки

На критику читачеві

Нещодавно ми висунули гасло проти кругової поруки в наших літературних колах і за масову критику нашої літератури знизу від радянського читача.

Першу спробу організувати таку масову критику ми оце й хочемо зробити зараз і для того звертаємо увагу наших читачів на новий твір Ю. Смолича — «Фальшива Меліпомена», або ще «Піші аргонавти».

Для початку треба переказати зміст. Він досить оригінальний. Автор поставив собі за мету піти в сатиричному плані змалювати шлях розкладу петлюрівської повстанської організації в умовах радянської дійсності. Для цього автор легалізує її в формі театральної трупи і змушує пережити всі перипетії театральної роботи на фронті, в місті і навіть на селі. Не шкодуючи фарб, малює він туполобу обмеженість борців за «рідну неньку», дрібне шкурництво, боягузство і інші добре відомі прикмети петлюрівської напівінтелігенції. Всі ці прикмети кінець-кінцем призводять до того, що повстанська організація розвалюється, патріоти перетворюються на акторів, що розпоршуються по інших трупах, а один, що мріяв колись служити в українській поліції, їде навіть в учителі у... ініської мови.

В повісті є, однак, і натяк на позитивні типи. Це — Хорунжий, самовідданий патріот, що гине від Чека, спіланий при переході кордону, бувши посланим від організації для встановлення зв'язку в центром. Це — Котигорошок, молодий і активний член організації, що через роботу в місцевій та гурткове студіювання політграмоти, через утому, а подеколи й випивку чи то в поїзві чи в мордобое, втрачає смак до петлюрівської підпільної роботи, робить переоцінку вартостей і поволі сходиться на радянську платформу. Це нарешті, Маруся, молода дівчина, що через уся повість проносить непомітною вірою в гарних богів і, обурена практикою міщанського політиканства в організації, додумується сама до фашизму та йде в терористи.

Яка соціальна вартість повісті Ю. Смолича? Через ніяку хиб вона не досить висока. Автор силкується бути непомітним у своєму творі і тому його персонажі надто багато балакають. Таких, наприклад, уривків, як

«під п'ятою московської інтервенції зорухитись наш нарід! Україна палає в повстаннях проти насильників-більшовиків! Кожний свідомий українець повинен стати за виволочення своєї відчужені! Не повинно бути інертних, нерішучих чи боязлих! Міцно держимо наш прапор, — ще не змерла Україна!!!»

Таких уривків повно на протяві всіх 184 сторінок повісті.

Чого тільки вони не говорять, ті петлюрівські персонажі! І про звирства Чека і про те, що «комуністи — всі жиди»; детально розробляють план запліного шкідництва і переказують бездарний анекдот про руського режисера Месра Гольда.

Ось істерично гукає Маруся:

«А за що він умер? За що загинули сотні й тисячі Хорунжих? І не тільки тепер, а в року-в-рік, в віку-в-вік. А завтра загинуть ще, і так гинуть, гинуть, гинуть наші люди? А нам дивитись на це? Са ми ж гинуть?.. Ні! — всіх на поміч взяти. Вести і Крути, і Вороги. Купувати, наймати — як завгодно! аби добути перемогу. І дурна буде наша влада, коли не застане ще французів, англіїців, амеріканців, чорта, біса, диявола!»

Як бачимо, автор не завжди додержує іронії в таких випадках і на цьому вартість повісті багато втрачає, особливо — коли пригадає, що її читатиме, не тільки на 100% класово свідомий пролетар, а й ті темні кадри трудящої маси, що її опануванням тепер так птається млітай, керований петлюрівськими, ниточками з далеких Лондона й Парижу.

Автор, очевидно, не помічає есентуальної шкоди від подібних розмов своїх балакучих персонажів. Так само неуважно містять він і тираду Котигорошка, що ось саме як пояснює свій перехід на радянську платформу.

— «А за що загинули тисячі, десятки тисяч Хорунжих? Ти асень даси їм відповіди? Ні! І я не дам! Хіба ці люди хотіли чогось аличинного? Хіба не могли б вони тепер щиро будувати нове життя для нашої країни? Хіба це не аличин, що їх уже нема? Не за що а через що вони загинули? — треба питатися. Вони загинули через помилку, — велику соціальну помилку. Через

свою і нашу коротковорість. Через серпанок дурної романтики. Так, так! Бо вони йшли тільки за романтикою, а воєсім не за тенденціями тих класових групвань, що використовували цю романтику в своїх інтересах загарибництва. Якби їм не бракувало адорового, не затуманеного оманною мдуад, якби вони були вільні від традицій блудливої романтики, змогли б поставити собі питання: — а що нам рівнятися в своїх визвольних прагненнях — на наше минуле чи на наше майбутнє? — то й не сталося б цієї жахливої помилки, то й не віддали б вони свого дорогоцінного життя за регрес, занепад своєї країни. Тисячі Хорунжих! Тисячі прекрасних, життєдатних молодих істот! Та, боже, мій, зверни очі на кожний клапоть української землі, — її вносно безвинного, випадковою кров'ю. Хай! Це тільки випадок, що ми з тобою не лежимо кістками де-небудь під Крутами чи під Жмеринкою, а живі тут. Це тільки випадок, бо був час, коли ми ладні були безоглядно віддати своє життя за тую романтику! Були, — кажу я! Були, бо тепер я не відаю уже аа це свого життя. Ні! Я арозумів, кому потрібний мій романтичний екстаз. Я не піду вмирати за них, — ні. А коли треба, то піду вмирати на них! І тоді я помщуся пад ним за Хорунжих...»

Автор не виступає тут проти позиції Котигорошка, а Котигорошок пав'язує читачам цілком хибне й шкідливе розуміння оскаженілого опору наступові пролетаріату з боку українських патріотів під Крутами, пояснюючи це не тіткою відчутими інтересами українського глітая, а «серпанком дурної романтики». Таким чином яскраво виявлені вандейці України стають «випадковими», «безвинними» жертвами. Але треба зрозуміти, що ог примиренське відношення до «героїв Крут», які сдиляють панахиди над їхньою могилою (В. Поліщука в 1918 і Котигорошка в 1928 році) — це ж не що інше, як — у наших українських умовах — примиренське відношення до глітая, що знову йде на пролетаріат в оскаженілий наступ.

Найвщисновок, що ми подаємо на розгляд читача: відсутність класової аналізи теми повісті і ціла нивка хиб од неуважності в обробленні її вводять соціальну вартість повісті Ю. Смолича, коли не до негативної величини, то в кожному разі до нуля.

ЕВГ. КАСЯНЕНКО.

«котікових дамочек, яких чимало серед держців Корол. бібліотеки»).

В той час, коли навпаки, в наукових бібліотеках «ніхто не помічає ні модного капелюха, ні вбрання або одягу»).

Хоч читачі Королівської біб-ки «на 99% — це робітники, службовці й учні», а крім них лише 99 дом. господарки — жінки трудящих?»).

II. CAETERUM CENSEO...

Задивившись цей учений дует, знов повертаємося до сути справи. А суть ця (доводиться повторюватися, бо наші опоненти іноді приписують нам думки, яких ми не висловлювали ніколи) в тім полягає, що

1) в ліквідацію Університетів а колишні університетські бібліотеки замішались без хазяїна. Перейменовані 1922 року в «Центрально-науково-учбові» вони такими не стали, бо виробнича потреба ВУЗ'ів та досл. інститутів задовольняють не вони, а спеціальні бібліотеки при цих закладах.

2) Таким чином, коли не погодитися на те, щоб книжкові фонди університетів розділили долю свого колишнього хазяїна, щоб були роздані по нових диференційованих ВУЗ'ах, треба визнати, для кого зберігати а поповнювати ці величезні а дорогі бібліотечні організми, щоб-то вирішити питання про «їхню цілеву установку».

3) Особливості революційного розвитку бібліотечної справи на Україні утворили на базі обов'язкового примірника всіх видань СРСР нові бібліотечні осередки, що мають всю нову радянську літературу так наукову, як і таку, що становить об'єкт для наукового дослідження. Всі ці бібліотеки — державні, всі вони, за винятком однієї (зсупереч постанові РНГ) перебувають у віданні Укрнауки.

4) Отже, коли ці 2 типи бібліотек («державна» та універсальна «наукова» не мають

різних цілевих установок, або коли ці установки можна (а в економічного боку й дбально) погодити, треба їх об'єднати в один тип (інша річ, коли це зробити — за рік, чи за п'ять років та в чого почати — а адміністративного, в функціонального, чи технічного об'єднання).

Чи розбито будь-одно з означених положень?

«Бібліотека не має хазяїна» — казали ми. Звичайно, т. Рубінський хоче довести, що хазяїн є і що цей хазяїн — вся наука в цілому. Звертаємося до фактів. Найбільші фонди сучасної наукової літератури, виданої в СРСР — в Державній Королівській бібліотеці. (За статтю т. Есбе, півмільйону томів, а цих 85% наукової літератури»).

Ясно, коли т. Степняк заявляє, що «сучасна наукова література у всякому разі краще репрезентована в ЦНБ, ніж у Королівській біб-ці», він м'яко кажучи, ухиляється від істини.

Подивимось, як із закордонною літературою. На жаль, і тут багато претензій і мало діла. ЦНБ передплатує 79 журналів, але по всіх галузях наук вона, порівнюючи а спеціальними пасе задніх. В сод. економічних наук ЦНБ передплатує 6 журналів, а Інститут Марксизму — 59, в правничих наук ЦНБ одержує аж 8 журналів, а Інст. Нар. Господарства — 21, а моднаук ЦНБ має 9, в той час як Савбаїнститут, Інститут Робмеду та Мендінститут передплатують 35,99 та 29 журналів. Нарешті, в техніки ВРНГ та ХТІ одержують 97 та 77 назав, а наша «центрально» та «наукова» передплатує 1 журнал»).

«Есбе «Про дві бібліотеки».

«Пифри ці подано за виданням ЦНБ «Вводний каталог період. закордонної наукової літератури по бібліотеках Харкова в 1928 р.

Значить, не тільки з новою радянською, але і з новою закордонною літературою в ЦНБ не все гаразд. Цікаво, що а педагогіки взагалі нічого не передплатується, хоч найбільш цінний до б-ки ВУЗ — Інст. Нар. Освіти. Отже, про цінність б-ки можна говорити тільки вельми в вельми умово: як про цінність накопичених дореволюційних скарбів. За таких умов передплати навіть тієї невеликої кількості журналів перетворюється в недоцільну, відбиваючи нерациональне господарювання, роботу без хазяїна. Мабуть, ця ж причина пояснює і допотопну техніку бібліотеки (брак належного обліку, низька, систематизація), що відбиває дореволюційну техніку безграмотності або тенденції бібліотечного штату тощо).

2. Не відрізняючись принципово від Державної (Корол.) б-ки характером комплектування, Центральна Наукова Бібліотека не знає для кого вона існує. Тут мої планові опоненти подають «сбивчиве показання».

З одного боку т. Рубінський патетично декларує, що Укрнаука зробила скарби бібліотеки приступними «для всіх учених, для всіх трудящих»¹⁰⁾ та навіть більше, заявляє, що вона «приступна кожному читачеві, в тому числі (III) й трудящому»¹¹⁾.

Степняк боїться, що на власні очі бачив в ЦНБ робітників і навіть «чорноробочого в подертій блуз».

З другого боку — той же Рубінський свідчить, що закордонні наукові бібліотеки (які правлять ЦНБ за приклад) «мають а мету обслуговувати не все громадянство, а переваж-

¹⁰⁾ Рубінський «Чи потрібна в столиці центральна наукова бібліотека». «Комуніст».

¹¹⁾ «В тому числі й трудящим... Умри, Делісе, краще ає талановиті! А натисано це, на жаль в ст. Рубінського «Чи варто об'єднувати».

Новий державний український робітничий театр

(Донбас).

Донбасові наших днів бракує ще багато тих набутків української культури, що з них користуватися Україна. Але вже по реальних ознаках, що бачимо їх перед собою можна констатувати, що Донбас наших днів буде не тільки засвоювати набути, а матиме й свої, тільки йому властиві шляхи творення української культури, що включаться в загальне річце культурної хліборобської України.

Про один з факторів, що їх сміливо можна застосувати до такого роду й буде наша мова.

19, 20 і 21, ці три дні листопада в Сталіно були днями блискучого свята в українському театральному мистецтві, — на ці дні припало відкриття Державного Українського Робітничого Театру, що його оце утворено на Сталінінці.

Як і треба було сподіватися від Робітничого Театру, улаштувавши громадський прогляд він перші свої вистави виніс на суд робітництва. Вистави відбулись у міському зимовому театрі й на відкритті були присутні переважно робітники з виробництва, представники заводських і шахтарських організацій і делегати з'їзду профсоюзів, що як раз під цей час відбувався. Проходило це свято перн за все при уважному й вимогливого ставленні працюючих до здійснення театром завдань, що стоять перед робітничим театром взагалі; в режисері на кожну деталь почувалась якась наполегливість, що ніби межувала з паганям: визнати чи відкинути.

І тим яскравіше було захоплення й емоційніші вітання, що ними відзначали присутні кожне досягнення театру.

Свято театру в власних досягненні, ставало святом перн працюючих на широкому фронті культури.

Театр вітали представники численних місцевих організацій і Наркомос України телеграфом, і ті побажання і зауваження, що їх висловлювано свідчили про широке й велике зацікавлення так роботою, як і долею театру. Нарешті, коли вийти на увагу сприятливий матеріальний стан театру і те, що вже тепер є великий попит від робітничих театрів і клубів на його вистави, то можна з певністю сказати, що доля театру щодо матеріального стану — забезпечена.

Та й не на цю сторону справи хотілося нам звернути увагу. Нам видається за конче потрібне зразу ж звернути увагу театру в бік творення свого особного шляху розвитку, що

ного мусить мати робітничий театр Донбасу, і що простуючи тим може сягнути верховин справжнього нового мистецтва.

Власно, його роль слугування працюючим тільки так і можна розглядати.

На перших порах, театр розпочав вистави трьома п'єсами: «Рейки гудуть» — Кіршона, «Яблуний полон» — Дніпровського і «Заколот» — Фурманова, п'єсами, що широко відомі в вистав і успіху так в українських, як в російських центральних театрах. Отже, в добіру репертуару не можна сказати поки що які могли мали тут рішуче значіння, чи мотиви обережності, чи певний напрям, що його обрав театр. Можна сказати одне, що в трьох п'єсах найбільшим успіхом користалась п'єса «Рейки гудуть» і ми не поминимось, коли скажемо, що успіху її сприяли не тільки майстерна постановка, сміливий задум художнього оформлення, запровадження уривками к'но-фільм, що час-од-часу виступав як динамічний чинник збудження емоції, і не тільки добра гра акторів, а безумовно, головним чином, зміст п'єси. В ній зачеплено питання будівництва, показано прагнення до цього, і ті кола, що виникають в громад і де ще не стерті класові промаривання. Цей успіх не випадковий і в нього театр мусить зробити вис-

новок, що робітничий клас живе цими настроями, вони становлять й побут і інтерес. Отже в першу чергу театр мусить подбати про відповідний репертуар. Тут очевидно доведеться поки що користатися з усяких, хоч паліативних способів — монтаж, компіляція, інсценіровка і т. інш. і зразу ж виступити як свідомому замовцеві сталого свого репертуару. Життя Донбасу досить широким і багатоглядом, оскільки воно пульсує в своєрідних умовах, що ті кому доводиться змагатися в ньому мають право вимагати відображення й синтезу, його на сцені.

Що до форми й методи. Тут теж тяжко говорити як про щось стале. Можна сказати тільки, що театр запроваджує форму, що її в цілому можна схарактеризувати як ліве мистецтво динамічного конструктивізму, і що відоме нам в вистав «Варезоля». І це ще зовсім; шавпаки це поки що адина нова форма, що задовольняє глядача. Однак перед театром і в цій галузі повстає завдання невпинних шукань доки не буде замінена умовність лівих трактувань популярним реалізмом.

І те, що театр уже в перші вистави виніс багато свого, оригінального й смілого дає певність, що він і тут досягне свого.

Нарешті, міцний, вдало добраний здібний колектив, що складається переважно з молоді дає право гадати що в Донбасі цьому театрові належить своє майбутнє.

М. Сталіно.

Іван Топчий.

Дитяча громадськість навколо дитячого фільму

(Досвідна робота Держ. кіно-технікуму ВУФКУ в Одесі).

Проблема побудови дитячого фільму — досить складна. Коли дорослі будуть картинку для дорослих, вони більш-менш добре розуміють інтереси, смак, сприймалість здібності майбутнього глядача, бо вже не така різниця між тим, хто будує та тим, хто дивитиметься картинку. Коли дорослі будуть картинку для дітей — справа стоїть гірше: між дітьми та дорослими різниця може бути за Кірапатрієм, навіть значніша за різницю поміж твариною та людиною («Основи педології»).

Отже ясно, оскільки обережно треба підходити до побудови дитячого фільму.

Розуміється, перш за все, бажаючи працювати над дитячим фільмом, ми повинні бути свідомі, що дитяча педологія, шматок, хоча вона не встигла ще досить висвітлити своєрідну радянську молодість в її

трудними оточенням, раліній дуже розвиненим суспільним життям та інш.

По-друге, треба подумати про дитячу громадськість, бо коли для побудови фільму для дорослих радянська сучасність вимагає скучення біля цього громадської уваги, тим не менш необхідним треба визнати організацію дитячої громадськості навколо побудови дитячого фільму: це найкращий контроль та найкраща консультація коха б для якого культурного кіно-виробничого колективу чи спеца. Тут доречі згадати, як Л. Толстой, цей велетень-письменник, ставився до дитячої консультації, складаючи свої відомі «Книги для читання» в Яснополянській школі.

Ці два принципи ми й поклали в основу своєї роботи, коли організували при Психотехнічній лабораторії ДТК (Науково-Практичний гурток дитячого фільму, що про нього

тереси постійних одвідувачів, що мають по наукових робітників і висуває наперед інсценізоване місце, свій столик, стілець, або фотель, а з. Стення на допомогу йому висуває теорію про читачів «звичайних» і «спеціальних».

Чи відрізняється той тип бібліотеки, що я його рекомендую увазі наших органів, що користуються бібліотекою а саме: Staats- und Universitätsbibliothek, чи просто Staatsbibliothek, або просто Universitätsbibliothek?

Рубінський, граючи словами, зазначає, що закордонна публічна бібліотека це не політосвітня й не масова бібліотека, а наша колонія громадська, або кооперативна. Публічна б-ка — і політосвітня, і масова бібліотека. На цій підставі чомусь т. Рубінський вважає за можливе обвинувачувати нас у захисті «тих громадян, що не цікавляться наукою» (характерне привірливе ставлення «цехового бібліотекаря» до «снатови й вулиці»¹²) і приписувати мені думку про потребу об'єднання в бібліотеці в 1.000.000 томів наукової і безпосередньо-політосвітньої роботи.

«Хитроумна» аналіз типу Staats- und Universitätsbibliothek (де дипломатично усунуто на останнє місце велика культурні країни, на перший план висунуто малокультурні Іспанія й Палестина, а про бібліотечне будівництво в сусідніх Польщі та Чехословаччині сказано кілька слів в дусі старого «шанками закидаєм») призвела його до заяви «отже вона (ЦНБ) нічим не відрізняється від закордонних національних і публічних бібліотек»¹³.

Дякуємо за таку заяву. Державна (Королівська) теж нічим не відрізняється від за-

¹² Ленін. «Що можна зробити для народної освіти?».

¹³ Рубінський «Проти об'єднання бібліотек».

кордонних національних і публічних бібліотек. Отже цілова установка на словах — одна. А на ділі оця таблиця¹⁴ розвіє жорсткий туман навколо ЦНБ.

	Відвідають ХЦНБ	Відвідають Держ. б-ку
Наук. робітники та фахівці найвищої кваліфікації . . .	813	2.696
Студентів В.У.З. .	1615	3.960
	(разом з раб-фахівцями)	(без раб-фахівців)

Отже, Центральною науковою бібліотекою у Харкові на дні є державна Королівська бібліотека.

III. ЧАС ПОКЛАСТИ КРАЙ.

Когож обслуговує так звана Центральна Наукова бібліотека? Ні студенти, ні професура, Технологічного або Сільсько-Господарського Інституту не користуються в цій бібліотеці. По-перше розміщено їхні учб. заклади в другому кінці міста, по-друге, вони мають свої бібліотеки¹⁵, по-третє, середньовічна universitas літературно вважала технічні дисципліни за знання, а університетська бібліотека, її вірна служниця, майже не включала технічної літератури до своїх фондів.

В рідких випадках звертаються до ЦНБ професура й студенти Медінституту й Інст.

¹⁴ Цифри подано за статтею т. Есбе «Про дві бібліотеки» та офіційними матеріалами НКО.

¹⁵ Що до речі, видають книжок більше за ХЦНБ так само б-ка ХТІ видає щомісяця біля 15.000 томів (більше за ХЦНБ, що за весь 1937 р. видала 87.000).

Нар. Господарства, де ростуть свої фахові бібліотеки. Бібліотека не обслуговує навіть нових факультетів Інституту Народної Освіти — Соцвиху й Політосу. Що ж залишається від «обсудбаной курки»?... Кого ж обслуговує ЦНБ? Залишається обслуговування професури й студентства факпрофосу (до речі, територіально найближчого до б-ки), а також тих науково-дослідних кафедр в «історико-філологічного» та «фізико-математичного» циклу, що органічно зв'язані в відділах факпрофосу¹⁶.

Тому не дивно, що в бою фактичного споживача, з боку ІНО, пролунало «Дайте й нам слово сказати»¹⁷, була висловлена вимога передати бібліотеку кол. Університету до ІНО. Цілком зрозуміло, що коли бібліотека не може або не хоче шляхом (можливо де для когось неприємної) операції (приєднання до державної), вийти далеко геть за межі одного ВУЗ'а, то треба покінчити з її самостійністю (що нічим не виправдується) і попорядкувати її цьому ВУЗ'ові, задовольнивши із спадщини кол. університету інших дрібніших спадкоємців (медици. відділ — Медінститутів, Юридичний — ІНГ, літературні рукописи — Інституті Т. Шевченка то-що). Це логічно і практично.

Отже, перед кол. університетською бібліотекою стоїть альтернатива: або звужитися до меж фахової, прикладної бібліотеки ІНО (пропозиція т. Гаврилова) або поширитися до меж загально-приступної б-ки (наша пропозиція). Третього шляху перед нею немає. Во

¹⁶ Аналіз відповідних цифр доводить, що в загальній кількості студентів до ЦНБ звертаються 50% студентів ІНО, з інших ВУЗ'ів до неї звертаються від 15% (Медінститут) до... 0 (ХТІ).

¹⁷ Ст. т. Гаврилова під цією назвою. «Комуніст» в 11 жовтня 1928 р.

тут іде мова. Гурток мусив об'єднувати спеціальні інтереси до дитячого фільму допомагаючи студентству набути відповідного знання та досвіду для цієї галузі кіно-роботи. За пропозицією директора ДТК т. Денисова, з метою практики в галузі дитячого фільму, вирішено було виробляти силами гуртка, в плані навчально-виробничих процесів, кіно-фільми типу журналу під загальною назвою «Вкраїнопіонера». Назва повинна, з одного боку, вказувати дитячий вік, що на нього розраховано роботу гуртка (піонер віку 10—15 р.), з другого — соціально-ідеологічну установку журналу. З метою суто-наукового ознайомлення з основними проблемами педології в гуртку влантовувалися доклади на відповідні теми, як «Віогенетичний закон Геккеля та його застосування для проблеми дитячого фільму», «Періоди дитячого віку, та характеристика їх інтересів».

Поруч з цим, ми вважали за необхідне лічити в лице поставити членів гуртка та дитячу громаду з метою вивчення молоді та перевірки через неї нашої продукції. Найбільш доцільним шляхом до цього було вжито читання-розбор піонер-молодіжних сценарних робіт для дитячого фільму з широко розгорнутим висловлюванням молоді з цього приводу. Такі читання-розбори, дійсно, давали дуже багато студентству в розумінні вивчення молоді. Ухил, що помічався в багатьох, уявляти собі «дитей», — як щось, з чим можна розмовляти лише «співсюкаючою» мовою, швидко було пережито.

Щоб одержати об'єктивні цінні зауваження молоді, скоріше навіть не зауваження, а безпосередні реакції на сценарні пропозиції, розбор проводився за певною схемою, де, поруч зі статичними (трафаретними) моментами, для важкої речі додавалися ще й індивідуальні запитання. Відповіді-реакції точно фіксувалися та урочувалися за статистичною методикою.

Загальні дані, як і окремі зауваження молоді під час таких читань, часто-густо бувають надзвичайно цінні і допомагали нашим сценарістам удосконалити сценарні роботи.

Після гуртком проведено було постановку не приймати сценарних пропозицій для дитячого фільму навіть для розгляду в разі, коли автор не відвідав попередньо прийняти одного такого читання чийого небудь сценарія та дискусії серед піонерів.

Щоб надати справі більш організованого характеру, ми пропонуємо дітям організувати по піонер-законах осередки створення дитячому кіно і всю роботу ширше проводити через них.

цей третій шлях, що його пропонують жерці останнього «храма науки» і що на нього, не знаючи справи, погоджується «ліберальний» т. Есбе-шлях невідповідальності й безгосподарності.

Покликаючись на західну практику, легко можна (я ніколи цього не заперечував) довести, що в багатьох містах поруч з «національними й публічними» є бібліотеки інших типів (вузівські, спеціальні «народні»). Але до того, щоб в кожному великому місті утримувати по 2 величезні універсальні бібліотеки, в яких кожна «ніч» не відрізняється в закордонних національних і публічних бібліотек, до такого безглуздя марнотратства ще ні одна країна не додумалася.

І хоч т. Рубінський, взявши з 3-й своєї статті надто високий тон, розцінює нашу пропозицію, майже як антидержавний злочин («Радянська влада на Україні виконала свій обов'язок в Харкові, створивши ЦНБ. Голі ж нам заважати їм!»), і т. інше), ми знову і знову повторюємо:

Коли величезні труднощі післяжовтневої перебудови країни на деякий час заслонили будь-яке сумне організаційне непорозуміння, то тепер наспів вже час це непорозуміння виправити. «Міжпланетному існуванню» под. університетської бібліотеки треба покласти край. Реорганізація ЦНБ потрібна, як найшвидше.

М. ГОДКЕВИЧ.

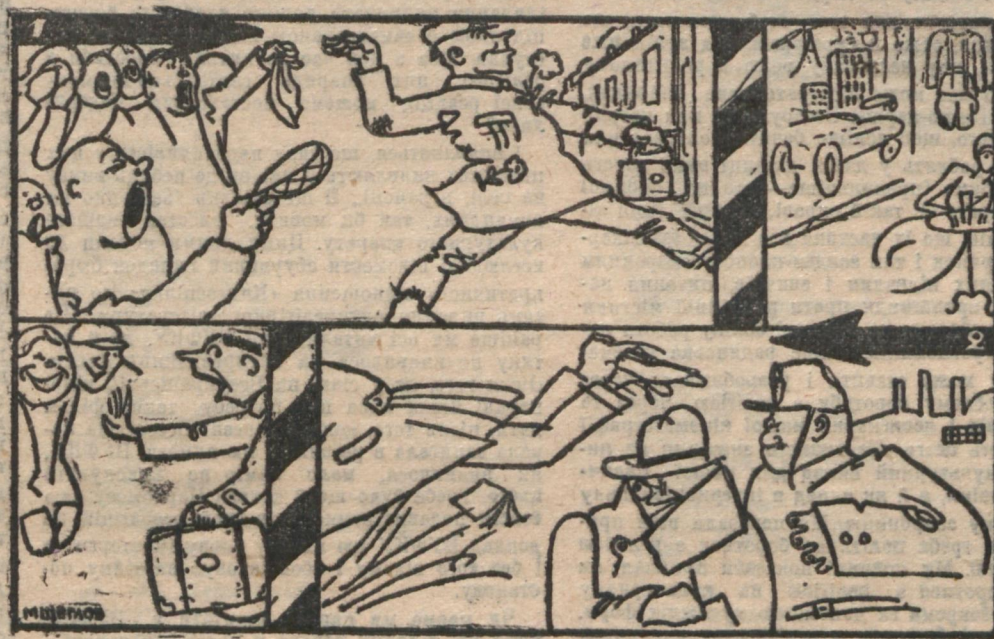
Від редакції: Закінчуючи статтю т. Годкевича дискусію в справі об'єднання бібліотек, редакція вважає, що на часі і доцільним є виділити спеціальну авторитетну комісію з метою обстеження обох бібліотек, як це зроблено було в Ленінській б-ці в Москві.

¹⁵⁾ На жаль, і це — справжній цитата, а не жарг. — Див. Рубінський «Проти з'єднання бібліотек».

«Коли йшов за кордон — радів:

— От думаю цілий місяць поїду, світа побачу. А поживши тиждень тільки й думав про те, щоб швидше до дому. У нас «уді» веселіше...»

Зі слів письменника, що побував за кордоном».

1. Український письменник їде за кордон і... радіє

2. Той же письменник повертається назад і... думка... радіє

Наслідком такої участі молоді в роботі вже є деякі навіть «сценарні» пропозиції, які ми передбачаємо використати для культур-фільму з життя піонерів. В наслідок щільного зв'язку та обшарпаності зацікавленості ми одержали так від Вюрю ЮН при Окр. ЛКСМ, як і від окремих піонер-загонів ніяку заперечення командувати до таборів під час перебування там піонер-загонів членів гуртка для вивчення піонерського побуту та відповідних сценарних розробок. Гурток командував в таборі для довготривалого перебування серед піонерів одного з активних своїх членів т. Шаранського, що має вже декілька сценаріїв для дорослих, поставлених ВУФКУ.

Участь дитячої громадськості в утворенні дитячого фільму проте не обмежується сценарними моментами. Ми притягаємо її далі, коли річ уже вагана. В попередньому моменті ми пропонуємо фільм дітям на так званий, експериментальний перегляд, що проводиться, як і питання сценаріїв, за певною схемою та з широким обговоренням, з об'єктивним обліком наслідків. Тільки, після виправлення після цієї останньої консультації з боку дитячої громадськості фільм вважається гуртком за прийнятий.

В. Соколов.

Школа і радіо-музика

Велике талісман Жовтня «Музика-масам» можна виконати лише вливаючи в процес опанування музикою масову школу — школу соціального виховання. Обмеженість часу для муз. роботи, невеликі матеріальні заснування, недостатня кількість належно підготовлених музкерівників, слабе керівництво з боку керуючих органів Наркомосвіти в значній мірі затримує роботу масового музичного виховання. Коли хороша справа в школі перебуває в деякій адмі в задовільному отаці, то музично-освітня (історія музичної культури, «судження музики», оркестрова справа, музична грамота на інш.) ще стоїть на дуже низькому рівні.

На допоміжній школі в музичній роботі необхідно використати радіо-мовлення. Радіо в цій справі має значно більш матеріальні можливості, — в його розпорядженні кращі виконавчі сили (хори, вокальні ансамблі, оркестри, інструментальні ансамблі, солісти-співачі, піаністи, скрипачі і т. д.) познате мати високо-кваліфікований музично-керівничий апарат, а тому і робота його матиме значно кращі наслідки. Послухати радіомовлення з музичної справи масові школи повинні користуватися на всі 100%.

Для цього треба, щоб кожна школа мала свого власного радіо-приймача з гучномовцем. Не такі ми вже зараз бідні, щоб не мали можливості купити для школи радіо-приладдя, тим більше, що всю радіо-апаратуру можна придбати на пільгових умовах. Батьківські комітети оприяння школі, платячи дитяча висота-концерт, шефи школи, вчителі, дитяче самооподаткування (3—5

коп. на місяць) — ось ті помірні зусилля, придбання приймальної радіо-станції для школи.

Тут виникає питання, коли діти можуть слухати концерти для школярів? Чи можна, навіть такий, так би мовити, «нейтральний» для всіх шкільний час коли-б діти слухали радіо-музику? Час для цього можна й необхідно знайти. На фабриках, заводах, рудниках, копальнях, встановлено стандартний час перерви, ось чому робітникам мають змогу в певні дні й години колективно слухати радіо-відпочинки. Теж саме можна зробити і в наших школах щоб (хоча б) два рази на тиждень) слухати дитячі радіо-відпочинки. Більшість шкіл починає навчання о 8 годині, значить після 3-4 лекцій (сніданок після 2-ї) на 20—25 хвилин можна зробити велику перерву, під час якої, шкільна дитвора буде слухати гарну музику в художньому виконанні. Технічний біт переведення радіо-відпочинків для школярів під час шкільної роботи ми нині не розуміємо, але говоримо, що розв'язати його позитивно без усяких перешкод цілком можливо.

Радіостанціям прийдеться змінити план своєї роботи, а також і зміст радіо-передач для дітей. Спостерігаючи на протязі декількох років радіо-передачі для дітей (радіожовтень, радіо-піонери, дошкільникам і школярам) можемо констатувати відсутність плановості, системи й відповідного змісту, що потрібне школі в галузі музичного масового виховання й освіти. Музика в школі йснує не тільки для оздоблення революційно-шкіль-

Кіно за релігію, кіно проти релігії

(Замітки в приводу...)

(Продовження).

Цю досить довгу довідку про стан релігійного кіно-виробництва за кордоном ми вважали не найкращим навести для того, щоб показати, що релігійники, отже й буржуазія всіх країн вже зрозуміла, яку величезну роль в релігійному рості і житті має може відіграти таке знаряддя, як кіно. Це по-перше. По-друге, це нам потрібно для того, щоб ясніше бачити контраст між тими, що роблять у даній ділянці наші вороги і що робимо (правильніше — чого не робимо) ми. По-третє — в такій справі, як просування кіно-фільмів, що їх частина все ж іде в закордонний ринок і там завдає клопоту охоронцям буржуазних підвалин і звичаїв, питання нашої кіно-пропаганди проти релігійної містики треба розглядати й на підставі обліку роботи наших супротивників. Лише радянська кінематографія може ставити і розроблювати через кіно проблему боротьби з релігією. Через те тут досвід і досягнення нашої кінематографії набирають свого позитивного значіння не лише як культурний вихід для нашої радянської країни, а й як вихід в інтернаціональну культурну скарбницю. Ми показали всім приклад, як треба політично боротися з релігією і церквою. Ми повинні показати приклад, як треба боротися з релігією на культурному фронті, зокрема за допомогою художніх форм.

В справі боротьби з релігією за допомогою мистецтва у нас поки що або нічого не зроблено, або зроблено дуже мало. Зокрема наше кіно-виробництво за всі роки революції дало не більше, як п'ять фільмів антирелігійного характеру, та й то не дуже вдалих *. З них жоден не належить ВУФКУ. Чи досить цього, коли взяти на увагу розміри і вагу антирелігійної діяльності в нашій культурній роботі? Звичайно, ні.

Чи потрібно тут рішуче зрушення? Звичайно, потрібно. Яка, здавалося б, може бути ця мова? Коли ми на ворожий нам гітлерівсько-непманський фронт ведемо посилені наступ (і економічно, і політично, і культурно), коли ми провадимо найжорстокішу бо-

*) «Отець Серафим», «Старець Василь Грязнов», «Во ім'я бога», «Хрест і мавпер» і «Капітан Шв. Іванов».

твичний опір, або провадили після тяжкої розумової праці, але вона повинна оформити ті комплекси, що проробляє та чи інша група, обслуговувати окремі питання в різних дисциплінах (мова українська, руська, суспільство, фізика, географія). Крім того, музика в школі має свої власні комплекси й завдання.

Коли календарні революційні й політичні свята, вечори розваг то-що, радіостанції обслуговували може й задовольняючи, то по лінії зацікавлених вище питань, радіо-станції майже нічого не роблять. На нашу думку, всі дитячі радіо-передачі мусять бути об'єднані певною темою, що до неї музично оформлення дається як ілюстрація.

Праця в школі провадиться за трьома ланками: праця, природа й суспільство. Коли радіо-станції передають концерти для дітей, — то свої передачі мусять будувати теж за таким розподілом. Не тільки чотири пори року можуть бути музично-оздоблені, але й нижче наведені теми можна цілком обслужити музичним матеріалом.

Візьмем за тему «Село».)

Підтемами до цієї теми «Малюнки села», «Село в музичному вивітленні пануючої класи», «Праця села», «Споживок села», «Вазар».

Друга тема: «Зв'язок міста з селом».

Підтема: «Фабрично-заводська промисловість», «Сили природи», «Боротьба людини з природою», «Культурне шестиво над селом» (матеріал зрозумілий для селян).

Третя тема: «Всесвітнє го-подарство» — підтема «Інтернаціональне знамення музики».

*) Де-який тематичний матеріал подаємо поки що з старих порадників і підручників.

ротьбу з усім допуском і перекручуваннями в цій справі, коли ми ставимо перед собою завдання викривати нашого класового ворога, під якою б замаскованою личиною він ні виступав, хіба в цей час до питань боротьби з релігією, цих анархидів гитлерівсько-непманської реакції, можемо поостанитися недбайливими?

І виявляється, що таку недбайливість у цих питаннях виявляють у нас не до побудь виразу на селі, в районі, й ще скільки завгодно на командних, так би мовити, висотах нашого культурного апарату. Цими днями подали до всеукраїнської відомості обурливий випадок бюрократичного відношення «Книгоспілки» до питань видання антирелігійної літератури. Ще раніше ми всі читали плач ВУФКУ, де й наляку не виявилось на антирелігійний фільм. Після того, як у січні на Всеукраїнській кіно-виставці йшла мова про потребу такого фільму дати, після того, коли в березні Всесоюзна нарада записала в революції цю вимогу, ВУФКУ, як виявилось, мало намір не виконувати цього. Треба було ще й колегії Наркомосу вже востаннє записати в свою революцію на доклад ВУФКУ цю вимогу знову (повторюючи і без того відому і обов'язкову партійну постановку).

Чи маємо ми парво занитати у ВУФКУ, чому цю ділянку роботи у нього так занедбано? Не може ж бути, щоб про це лише ненавмисно забували.

**

Забути не могли, хоч би через те, що в цей саме час правдали над першим (а не над останнім) на Україні антирелігійним кіно-фільмом «За брамою монастиря».

Цими днями цей фільм довелося бачити на громадському перегляді. Коли б такого рівня постановку показали на будь-якій клубній або сільбудівській сесії, то годі можна було б сказати: «що ж, перша спроба невдала, немає поки що досвіду, справа важка» і т. ін. і т. ін. Міркувати ж так про кіно-постановку ВУФКУ не доводиться. Почуття досади опановує після перегляду. Досадно стає тому, що адже це перший фільм, що повинен затравити у глядача інтерес до антирелігійного кіно-видовиська, бо треба було дати кращий фільм і в

ідейного і в технічного погляду і тому, що можна було дати його кращим.

Посамперед, сюжет зацікавився, принаймні, за кілька років. Справді, що нового «За брамою монастиря» та ще жіночого, показує цей фільм, чого б уже не знав, не чув, своїми очима не бачив наш глядач? Ненажерливість, піцтво і розпуста. Адже на це перенесено центр ваги в постановці. Але чи подано все це в достатньою переконаністю для того, кому, головним чином, призначено фільм, себ-то для людини, що ще не зреклася релігії? Не подано. Повірте, т.т. постановщики, що в живій дійсності навіть за найгучнішою монастирською тоїною в колишні часи піцтво, розпуста, випиття прижитих немовлят обставляли великими застережними заходами і вже, звичайно, все це відбувалося без того фальшивого накопичення одного на одне, що його дано в фільмі. Цим ми не хочемо сказати, що в монастирській справі були чистіші. Як раз навпаки. В нашому розпорядженні в зараз достатня кількість документальних даних про монахи в монастирях, що перебільшує все подане в вашому фільмі. Але в тім то й справа, що жіночі монастирі були не просто домами розпусти, а їхні ігумені бандурами. Це було щось далеко гірше за дім розпусти. А у вас — лише дім розпусти. А тому в картині — фальш, вірити не будуть. Той діякон, що був у вас офіційним консультантом при зйомці фільму, міг досить добре вимуштрувати артистів, щоб вони виконали культові маніпуляції (всякі богослужбові церемонії, що до речі сказати, безгрішно розтануті в фільмі), допомогти додержати точності відносно-церковної бутарфори, але він ніяк не міг дати того, що треба було знати режисурі, або його політичному консультантові (чи був такий?)

Але припустимо, що такий монастир існував і все, що в ньому діялось, відбувалося так, як це показує фільм. Так чому ж було не скористатися в такій методи переконання глядача, як розгортання дії і показу всього цього в додержанням певної історичності. І треба було показати якийсь конкретний симонієвський чи там митрофанівський монастир такої то губернії і повіту. Було б краще.

Соціальні моменти (боротьбу селян проти експлуатації, що спекулює на монастирському млині), показано слабо, і вони являють сторонню причетку, якусь мимовільну дань загально-прийнятим ідеологічним нормам. Ще більш штучною виявлялася розвязка картини. Бучт мужиків, зруйнування монастиря, визволення ув'язненої доброчесної послушниці і особливо «розрахунок» бунтівниками мощей, ще об'ємне підкреслили ідеї примітивності фільму, його внутрішню невідданість. Цю частину після перегляду комісія визнала за потрібне зовсім випустити і правильно зробила. Краще без такої «революції», ніж в нею.

Політична неграмотність тих, в чітій вини в такому вигляді випущено фільм із фабрики, особливо виявляється в тім, що цей фільм виявився надто анти-стопівським, а ще антирелігійним. Так агітувати проти релігії, це значить агітувати за сектанство, навіть за обновленство, за автокефалію, що не від того самі, щоб відмежуватися від старої царсько-поліційної православної, її життя і практики.

Про технічний бік фільму нехай висловляться аналіти цієї справи. Хоч убожість і тут очевидна для всякого недосвідченого глядача.

**

Які фільми потрібні нам? Посамперед звичайно такі, що висвітлювали б перед глядачем роль і значіння релігії в даний час, у наших умовах, у нинішній класовій боротьбі в середині нашої країни.

Діяльність релігійників у даний час у нас значно відрізняється від діяльності в перед-революційному минулому. Треба всіма способами запобігти гріху, що від нього весь час не можуть звільнитися наші автори і популярних книжечок та художніх творів, гріху перелесення в наші умови образів і взаємин минулого. Нинішній піп, як уже про це не раз відзначувало, навіть зовнішній вигляд свій змінив не те, що попередника; зовнішній міг змі-

ОЛЕКСАНДР ПЕРУНОВ,

і його парафіянами вже не ті, що були раніше. Агітація проти старого попа і проти його традиційних якостей зараз — це далеко не завжди агітація проти релігії і іноді така агітація, особливо нескладно проведена, може дати навіть протилежний результат. Під фільмсом «За брамою монастиря» залюбки розпишеться який завгодно сектант, навіть більше, який завгодно піп із «живців», бо саме в відмежуванні, формальному, звичайно, його від старої царської церкви і полягає основна ознака його «світливості». А от показати, який шкідливий для нашого соціалістичного будівництва, для нашої перемоги над класовим нашим ворогом — гниаєм, отаким «живим», підцищений гіп (православний, автокефальний чи сектанський — все одно), ось у чім завдання. Викрити справжню суть нинішнього демократизму в релігійних громадах, показати реакційність всякої «культурної» програми і діяльності наших релігійників, показати новий, витончений ошук, що його прантукє не пузатий, розпусний і п'яний піп, а дуже скромний, в цівільному піджаку, стриманий, обидливий у поведінці піп, що стоїть «за бідноту», а іноді і «за радянську владу» — ось, що треба в розумілій художній формі посамперед подати робітникам і селянцям.

Потім ще одна дуже поширена помилка, через що часто виявляються зіпсованими наші художні твори. Намагаються довести і показати, що релігія — це ошук темного народу, ошук такий, шкідливий попами. З цими забобонами марксистам, як відомо, покінчив давно. Так можна було думати 150 років тому і так думали дуже радикальні в той час мислителі і борці проти релігії — французькі матеріалісти. Коріння релігійності трудящих має жити в соціальній придушеності і безпорадності неорганізованого одинака (див. про це у Леніна). От зробити такий фільм, де може і зовсім не було б ніякого попа-обманщика, але де б глядач побачив, як людина в певних соціальних умовах звертається за допомогою і заступництвом до надприродних сил і робить це не через дурість і темноту свою, а через відсутність іншого порятунку. А потім показати, як і за яких умов така людина відходить від релігії, як живітруется з її свідомості весь релігійний дурман, як у наслідкові чистого мозкового процесу переосмислює старі цінності, а через зміну суспільних умов вироблюється в ній протитрота проти релігії.

Чи повинні обмежувати зміст антирелігійних фільмів лише питаннями біжучого дня? Зовсім ні. Цяку нязку тем можна вибрати і з минулого релігії та церкви. Тільки треба розробити їх по марксистському, антирелігійно, не повертоб. Ось хоч би така тема: як поширювалося християнство на Україні — Русі. Тема про монастирі з погляду їхньої соціально-економічної ролі. Нарешті, багаті антирелігійні фільми напівкультфільми могли б вийти за біографіями відомих борців проти релігії, наприклад, Джордано Бруно, Галілея Кампанелли. Нарешті з недавніх подій можна було б використати для сценарія історію масових релігійних психозів на Україні в 1921—23 рр. Це слід було б подати на екрані історію і діяльність пеліурівської автокефалії. Про те ми можна легко уявити з національним чуттвям. Більша свіжих судових процесів, що, безперечно, являють собою вдячний матеріал для сценарія. Це — справа одеського Попа Атаманського, справа інокентівців («Райський сад» на Першотравенщині), що його історія в формі судового процесу пройшла перед читачами «Вістей». Заслужує на особливу увагу сценаристів тема про відцу і відцуні. Сюди можна було б включити патяна про сектансько-толстовське, непротивницьке «вду». З побутових тем ось було б дати фільм про відцу, що в ньому можна було б відобразити непротидиму каламуть сільських забобонів.

Одне слово, тем дуже багато. Знайшлися б тільки охотники їх розробити, а ВУФКУ зрозуміло б потребу їхнього взяття, причому святити не аби в рух збути, а цілком серйозно.

ДМ. ІГНАТЮК.

Слав Голованівсь и

ТОПОЛЯ

... Там тополі у полі, на волі.

П. Тичина.

... Я люблю тебе, краєва тополя
В твоїх шумах — срібло моїх
днів...

Ол. Ведмичський.

Шепестить
у полях полинь...
Графаретно:
І сум,
І синь...
Я коху
по дорозі цій
І тополі листок
у руці...
Я не можу сказати ніякі
Гей, тополі:
Чудак ти, чудак.
Ну чого б тут стояв
Я тепер,
коли
илекіт пороги
умер.
Коли згасла в зеленіх галях
шароваришта
слава твоя...
... Ой, громи січові
одгули
та давно...
... Я й не знаю
коли це було:
дві тополі
над шляхом
цвіло...
і білили над ставом

хати,
в над нами
стояла — ти.
А тепер
на земній груді
уже не білі хати,
а руді...
Вже не ті українські хати
... і при чому...
тепер тут
ти?...
і при чому
отрунний твій став,
коли...
ось загуде Дніпроростан...
тоді
невгамовним гудом
реготатимуть з тебе
люде...
А тепер
у полях полинь
звичайна у небі
синь,
тополі
висока — до неба
отрунка,
дурна,
ли треба...

НОВА КНИЖКА Журнали

Наталія Забіла, Сонячні релі. Лірика. Кни-
гопілка. 1928. Стор. 32. Ц. 40 коп.

У наших дні — дні панувалих шроків — поезії
хтось хіть доведеться скласти зброю; замість
шукати нові шляхи поезія зайнялась оми-
зуванням прийомів минулого мистецтва. Нова
внижка Наталії Забіли в її технічно доброю
віршовою продукцією теж не уникнула цієї
доли. Попадаються і романтичні шроківки:

Чому нахилив ти засмучений вір,
Мій брата, улюблений брата.
(«Валада»).

і імпресіоністичні:
Синьою задумані проліски
Полуденне мовчання і сум
(«Проліски»).

і символістичні:
Хтось поклав голдову мерку руку
Сніг вечірніх проміньових елів
(«Будівничче»).

і імаженістичні:
Вітер чеше ночі воряне волосся,
Вітер ходить в лісі
(«Моя осінь»).

і натуралістичні:
Я працюю в книжному архіві
Там, де тиша, порох і книжки
(«Рок»).

Та всі ці прийоми серед яких не аби які
місце посідають «срилаті» і «обезсрилені»,
штампи символізму. І «хвилями крилатими»,
«срилаті птахи-сні», використано Забілою
лише як матеріал і опановано прийомами ін-
шого стилю, стилю неокласичного. Слова у
Забілі не зливаються одне з одним в єдиний
ритмічний потік, в якому слово губить са-
мостійність, навпаки: кожне з них набуває
наголосу, кожне набирає ваги і значности.
Наголоси шикуються прийомом симетричної
мелодії, і мелодія вся своїм статичним рит-
мом скочує все ж таки свободу слова в рядку.

Коли цвітуть черешні і жердею
І тале день в самоті запам'ятовує.

Гойдають весни сонячні релі

Гойдають весни мої пісні.

Попри всю їх лексичну і ефонічну витри-
маність та добірку рифмовку зокрема, віршам
Забіли бракує іноді єдності образу; розмаїті
образи скупчуються мішають один одному.

Ще пишше лютий сині акварелі
І ще сині жердеями цвітуть
А вже весна на бур'янім люту
От-от розсипає проміньовий косяк.

Книжка в тім витримана тематично і це
каже за нахильність у Наталії Забілі свого хоч
і не дуже, правда, широкого — поетичного
світосладу. Темі з особистого життя розвива-
ються на ці пейзажні мотиви майже хро-
нологічно. Наведемо наголоси: «спіють череш-
ні», «серпень», «Осінь золотого», «Листопад»,
«Вітере». Як що в літньому віршові, «спіють
черешні» поетеса «в собі заговала, мовля ви-
коже плід», то в «осінньому золоті» вже ма-
ємо вітку милуватись в наслідків — донос
поетеси. Мажорні мотиви, мотиви переможно-
спокійного «сонного» життя переважать у
«соняшних реліях», «сумні» ж мотиви позба-
жені пригніченості і лише в останніх віршах
книжки де пейзажні мотиви поступають місце
мотивам жанровим (побутовим) опановуються
іноді і трагічні мотиви («будівничче»).

Опрацювання нових тем завше в історії мис-
тецтва стимулювала винахід нових прийо-
мів і на нашу думку тому — погінблена робо-
та над оригінальною тематикою найвірніший
для Наталії Забіли шлях аби стати оригіналь-
ним майстром українського слова.

Д. Балінін.

КОРИСНА РІЧ.

Бюлетень Державного Видавництва Украї-
ни. № 8-9, 10. 1928. Видає Центр. книго-
торговельний відділ ДВУ. Харків.

З неостаннього робленого, майже неоптимального
торговельного ціниника видань ДВУ бюлетень,
новим вирішенням з ціною, підручку книжару
для каталогів, бібліотек, вчителів і т. д.
Цьому допомогла реорганізація бюлетеня в
клубістично-бібліотечне видання, заведен-
ня нових технік відділів: 1) «Освітні й освітні»
— де широко обговорюється справа книжко-
вого ринку, книжоторговельні й видавничі
кляни, робота з книжкою на селі, в робітни-
чій осередках, подається відомості про
торгівлю й споживання української книжки
в УРСР і за її межами то-що.

2) Хроніка, що повідомляє читача про ті
новини, які почато або й закінчуються дру-

ком, про твори прийняті до друку, чи задоволені авторами, є в хроніка книжоторговельної справи за кордоном (на жаль, доки що мало її, одиоманітна вона).

3) «Нам пишуть» — цей відділ трибуна для обговорення книжоторговельних питань. Редакція бюлетеня зуміла розвинути провінційних книгарів, багатих на досвід, що в них є ціла низка скарг покупців книжок.

Далі йдуть звичайні відділи «нові видання», «періодика», «Преса про наші видання» (вибір з рецензій, часто надто тенденційний, навіть часом доходить до перекошування думки й оцінки автора рецензії), «Новинки в друку», що повторює іноді хронікальні замітки того ж таки числа бюлетеню, «Поштова скринька» (звичайний відділ, поставлений нецікаво, вузько, хоч з нього легко зробити відділ порад, вказівок, подюючи відповіді на такі запитання).

Останній відділ «Ювілей, роковини, історичні дати», особливо цікавий і важливий. Редакція разом з календарем подій і ювілей подає список літератури до цих подій, а одночасно вміщує коротенькі біографії письменників (Квитки-Основ'яненка, Глібова, Котляревського, Гринченка, Нечуя-Левицького) та бібліографічного покажчика творів письменників і найголовніших критичних статей про нього. Це вже прекрасний перехід від бюлетеню до бібліографічного місячника, приємно, що заслуговує похвали. Такий бюлетень стає не тільки рекламою, але й підмогою книжкою, особливо сімейному вчителю та культуротичнику, що часто не має під руками бодай найелементарнішої біографії та бібліографії ювіляра.

Не найважчим є й портретів ювілярів, тим більше, що вони значно оживляють сторінки бюлетеню, більше зацікавлюють читача.

Новозаведений в ч. 10 відділ «Читат і книга» подає вказівки рецензій на нові видання — річ страшенно потрібна. Треба лише тут додати про повноту покажчика, а цього ще не маємо в № 10. Тільки тоді цей відділ себе виправдає і чималу користь принесе критикам та бібліографам (а також і бібліотекарям, що підбирають рецензії на книги).

Одна тільки основна біда — всі ці покажчики, списки й поради стосуються лише видань ДВУ. Одже стороннього читача — бібліографа й бібліотекаря така система аж ніяк не може задовольнити. Йому треба мати аналогічні видання й Книгоспілку, «Українського робітника», «Руга», «Маси», «Плужанина» і т. п. А ці не видають такого бюлетеня. То ж і виходить, що багато цікавих, безумовно потрібних книжок не попадає в коло зору редакції бюлетеня.

В той же час книгарі ДВУ продають літературу цих «чужих» видавництв, мають на тому певний асов. Чому ж не подати і літератури інших видавництв? Можна «свої» видання виділити підкреслити (забезпечити «свої» інтереси), та коли справа пішла про бібліографію, то вже робити її як слід, поставитись до неї серйозно й діловито.

Тут знову на часі говорити про певну потребу мати на Україні бібліографічний журнал (без критичного відділу, що функціював журнал «Критика»). Чому б, скажемо, ДВУ не закликав до участі в витанні бюлетеня інші видавництва, прийняти їх в свій витрат на видання, поширити цей бюлетень і зробити з нього такий книжоторговельний, рекламний, але всієї книжкової продукції УСРР — журнальчик.

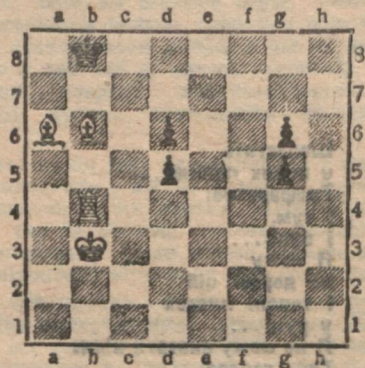
Адже на цей крок ДВУ вже став, чому ж воно далі не йде, не робить другого, логічно й реально здійсненого кроку.

Пора і саме ДВУ — не під силу і ливить. Крім того треба оголосити передплату на бюлетень, щоб його можна було випустити, а не брати чи купувати в книгарях ДВУ.

Почин ДВУ — тарний. Його бюлетень вже переріс свого попередника — товенький препожурнал колишній. Треба йти далі, весь час не забуваючи, що основною підвалиною видання бюлетеня — не прагнення як найкраще використати нову книжку до читача, швидше й ширше останню книжкову продукцію передати на широкі простори України в далекі й глухі села та хутори, на цукроварні заводів та фабрики. Мих. Биневець.

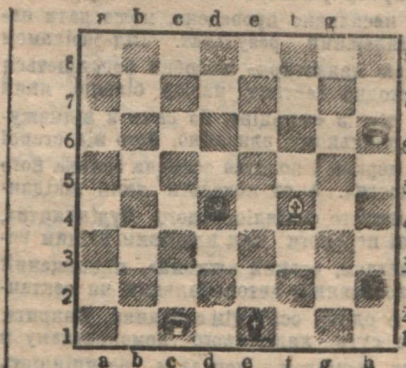
Шахи й шашки

Завдання № 19. Ф. РДУХА.

Білі — Кр b3 Tb4 Ca6, b6... (4)
Чорні — Крb8 p. d5, d6, g5, g6... (5)

Етюд № 19. Н. ШЕЛОМЕНЦЕВА.

Білі — Дамка f4, шашки c1, h6... (3)
Чорні — Дамка e1, шашка d4... (2)

ХРОНІКА

У нічлі 9 грудня у центральному шаховому клубі (Римарська 19. клуб Пролетстуд) починається розіграш фінальних командних турнірів.

У фінал вийшли команди:

По групі А — Будинком Освіти, Інхес, Харк. Технол. Ін-тут, Донвугіль, Південних і До- нецьких залізниць.

Група В — Інхес 2-а команда, Центр. Стат. Упр., «Держ. Вид.-тво, Пролетстуд, Держторг і Полит-Емігрантів».

Група В — Держторг (2-я команда), ЖКооп № 2222, Ф-ка Тимішова, Технікум Народн. Г-ство, Школа ВУКАІ, Полит-Емігрантів (2-а команда), Школа Полігр. Вир-тва і шаховий гурт ток Окрвиконкому.

ГАРТ № 12.

Вийшов в друку № 12 журналу «Гарт» за грудень. Зміст: М. Доленко — в циклі «Людська подоба» (поєсія), Ів. Кириленко — Кучеряві дні (поєсія), Л. Понтек — Indian Summer (поєсія), Л. Первомайський — Околиці (роман), Дм. Чепурний — З гори (поєсія), К. Гордієнко — Славгород (поєсія), А. Радівончик — Останні (поєсія), М. Панков — Трагічна подія (опов.), С. Голованівський — Вудівиче (поєсія), Люсько Вуржуа — Убога юність (опов.), Валерій Марков — Чуєш, Вілорусь, Владислав Бровевський — Мандрівник (поєсія), П. Г. — Франціско Гоя, Ом. Заратустра — Передапані влапані (літ-пародія).

Бібліографія, хроніка.

«НОВА ГЕНЕРАЦІЯ» № 12.

Зміст: М. Вірші: Ю. Папійчун «Сухий закон», М. Семеню — «Мій рейд у вічність», В. Вер — «Нам», В. Новалевський — «Іррит».

РОМАН: ГЕО КОЛЯДА — «Арсенал сил».

Репортаж: Ол. Мар'ямов — «Антрацит».

Статті: Ю. Папійчун — «Нотатки до виробничого плану лівої поезії», Н. Малевич — «Нове мистецтво й мистецтво образотворче», Ол. Влизько — «Марксизм», що підлягає спростованню», Ф. Кондрашенко — «Житлова машина» Н. Теряд — «Жуан Грі».

Влоктот. Лістування в редакцію. 40 фото в репродукції. Зміст 12 № чисел «Н. Г.» за 1928 рік.

ЖУРНАЛ «МОЛОДНЯК» № 11.

Поезія Т. Масеню — Риптовання; В. Дубнов — Із циклу: за Київ; А. Олійник — З листа до друга; Дм. Чепурний — Цигани; С. Фомин — Чорнові нотатки.

Проза: Лев Скрипник — Будинки приму- сових праць; Н. Баловень — Будні.

Статті й нариси: Г. Овчаров — Підсумки Пле- ханівського десятиріччя; Н. Масліваць — Ад- жо — Червеська література; В. М. — В. Сосо- ра; Іл. Барашин — До всіх десятиріччя.

Лист до редакції

Шаховий тов. редакторе!

Прощу не відмовити і надрукувати на сто- рінках Вашої газети такого листа:

«У останньому числі журналу «Гарт» (№ 11 — листопад 1928 р.) було вміщено рецензію Л. Підгайного на мою книжку «ТРОБ», де між іншим було відзначено, що ніби то я запо- мичив де-які місця в книжках В. Коваленка «В боротьбі за пролетарську літературу» та «Перший привоз».

Вважаю за обов'язок, а метою щоб шанов- ний рецензент і надалі не впадав у такі прикри помилки, повідомити, що мій рукопис було адано до видавництва «Книгоспілка» ще аж у травні місяці 1927 р.; протягом червня місяця він був на редагуванні у тов. Юриця, вступив до технічної роботи у друкарню в'ятого жовтня 1927 р., а вийшов в друку у першій половині січня місяця 1928 р.

У той же час книжка Б. Коваленка «В бо- ротьбі за пролетарську літературу» вступила до друкарні на технічну роботу лише шостого січня 1928 р., а випущена в друкарню 8-го бе- ресня 1928 р. Друга книжка цього ж автора — «Перший привоз» (спочатку була частково друкована у журналі «Молодняк» № 12 — 1927 р. та № 1 — 1928 р.) вступила до ДВУ, як рукопис 28 січня 1928 р. і на технічну роботу до друкарні її було передано 24 квіт- ня, а вийшла в друку лише у жовтні місяці цього року. Усі ці дані документально стверд- жені, так видавництвами, як і друкарнями.

Я не обивуваю тов. Коваленка. Часто буває, коли трапляється просто випадкова подібність окремих речень в творах різних авторів, але реценсентам треба бути уважні- шими, щоб не впасти у таку прикру помилку, у яку впа в тов. Підгайний.

З повагою МИКОЛА САМУСЬ.

26 листопада 1928 р.

Блок-нот

— Гоголь українською мовою. Книгоспілка протягом року видасть повне зібрання творів М. Гоголя українською мовою.

— Українські письменники чеською мовою. Підчас перебування українських письменників А. Любченка та Підмогильного в Празі, погод- жено справу в чеських видавцях про ви- дання вибраних творів цих письменників чеською мовою. З свого боку ДВУ видає но- вий роман відомого чеського письменника Ольбрахта. Роман перекладається в рукопису. Так само ДВУ готує антологію чеської поезії. Протягом року ДВУ видасть українською мо- вою відомий роман чеського письменника Ярослава Гашека — «Пригоди бравого воєки Швейка».

— Знайдено новий твір Івана Франка. В першому номері журналу «Червоний Шлях» було надруковано недавно знайдено невідому повість Франка, «Не спитавши броду». Повість має 10 аркушів. Надіслано її із Львова. В цьому ж номері журналу почнуть друкувати великий переклад твору грузинського письмен- ника Джавахішвілі під назвою «Злодій».

— Журнал «Світло». В Америці (Нью-Йорк) вийшов двохтижневий науково-популярний журнал «Світло», призначений для робітничої самоосвіти. В журналі ніка наукових статей та матеріалів. До участі в журналі запрошено письменників і літераторів в Радянської Укра- їни.